

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ В ІННОВАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

ORGANISATIONAL AND ECONOMIC FEATURES OF CRISIS SITUATIONS IN THE INNOVATION ECONOMY

У статті проведено дослідження організаційно-економічних особливостей кризових ситуацій в інноваційній економіці та визначення їх впливу на стійкий розвиток підприємств регіону. В якості таких особливостей запропоновано розглядати інформаційні потоки як каталізатор та першоджерело виникнення кризових ситуацій, глобальний характер виникнення та розвитку кризових ситуацій, орієнтацію на мінімізацію витрат за рахунок цифрових технологій, різний рівень адаптивності до кризової ситуації, можливість формування індивідуальних антикризових траєкторій розвитку підприємницьких структур, необхідність підвищення інноваційної активності як фактору резистентності в умовах кризових ситуацій, обмеженість впливу суб'єктів ринку на рішення кризових ситуацій, високу швидкість поширення кризової ситуації. Доведено, що в умовах економічної системи основним напрямом, з точки зору теорії антикризового управління, слід визнати адаптацію до умов функціонування ринку, що поступово змінюються, що відбувається під впливом кризових ситуацій середньострокового характеру.

Ключові слова: стійкий розвиток, криза, інноваційна економіка, особливості, підприємство.

At present, in the conditions of the modern innovative economy, the development of a crisis situation occurs in the short term, which requires significant changes in the implementation of anti-crisis management policy not only at the level of administrative and legal capabilities of the State as a key regulator of economic crises, but also in terms of designing a strategy for the development of business structures. The article studies organisational and economic features of crisis situations in the innovation economy and determines their impact on sustainable development of regional enterprises. As such features, it is proposed to consider information flows as a catalyst and primary source of crisis situations, the global nature of the emergence and development of crisis situations, focus on minimising costs through digital technologies, different levels of adaptability to a crisis situation, the possibility of forming individual anti-crisis trajectories for the development of entrepreneurial structures, the need to increase innovation activity as a factor of resistance in crisis situations, the limited influence of market participants on the It is proved that in the conditions of the economic system, the main direction, from the point of view of the theory of crisis management, should be recognised as adaptation to the gradually changing conditions of market functioning, which occurs under the influence of medium-term crisis situations. Despite the significant advantages that the innovative economy provides to all subjects of economic relations, it is necessary to emphasise the fact that the influence of each subject on the course and consequences of crisis phenomena in the economic system is significantly minimised. First of all, this statement applies to the State as the main regulator of the crisis situation, based on the classical concepts of the theory of economic crises, which are currently unable to resolve the crisis situation using only methods and instruments of administrative or economic influence. The author notes the growing importance of crisis situations in the innovation economy in the context of the need to improve the level of strategic management of business structures.

Key words sustainable development, crisis, innovative economy, features, enterprise.

УДК 658.152

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.85-11>

Фоменко Д.В.

докторант,

Східноукраїнський національний університет імені В. Даля

Осьмак Д.І.

аспірант,

Східноукраїнський національний університет імені В. Даля

Fomenko Denys

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

Osmak Dmytro

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

Постановка проблеми. Незважаючи на незмінність сутності та природи економічних криз, на швидкість і напрямок руху науково-технічного прогресу значною мірою впливають такі ключові характеристики кризової ситуації як причини виникнення кризи, її наслідки для суб'єктів ринкових відносин, а також обмеження або розширення спектру можливих методів та інструментів антикризового менеджменту. Фактично вирішення кризових ситуацій та типовий набір методів антикризового управління, насамперед у контексті підприємницьких структур, визначається рівнем досягнутого науково-технічного прогресу та поточним станом технологічного укладу, який відображає рівень досягнутих технічних перетворень та безпосередньо впливає на конфігурацію економічної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням тенденцій і проблем стійкого розвитку промислових підприємств при інноваційній економіці займаються багато українських та зару-

біжних вчених. Серед них вітчизняні: О. Амоша [1], О. Балан [2], В. Геєць [3], Л. Довгань [4], Ю. Ключ [5], Є. Крикавський [6]; іноземні: К. Ендрюс [7], В. Баумол [8], Є. Чафі [9], А. Чендлер [10]. Незважаючи на важливість наукових досліджень, окремі аспекти стійкого розвитку промислових підприємств вимагають подальшого вивчення, зокрема, у контексті дослідження організаційно-економічних особливостей кризових ситуацій в інноваційній економіці.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження організаційно-економічних особливостей кризових ситуацій в інноваційній економіці та визначення їх впливу на стійкий розвиток підприємств регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. В даний час, на думку ряду вчених-теоретиків з різних галузей знань, людство перебуває в стадії переходу від п'ятого технологічного укладу, в основі якого – досягнення сучасних інформаційно-комунікаційних систем, розвиток космічних

та ядерних програм, початок генної інженерії та форм штучного інтелекту) до нового, шостого технологічного укладу, орієнтованого на розвиток та поступове впровадження штучного інтелекту у всіх сферах людської діяльності, у тому числі, в контексті трансформації та оптимізації соціально-економічної системи в умовах переходу до принципів інноваційної економіки, повністю адаптованої до цифрових технологій та штучного інтелекту. Ця обставина не може не впливати і на специфіку та особливості кризових ситуацій у сучасних умовах. На підставі аналізу вітчизняної літератури, науковою предметною областю якої є характеристика і оцінка економічних криз в умовах інноваційних трансформацій, можна виділити наступні організаційно-економічні особливості кризових ситуацій в інноваційній економіці (рис. 1).

Охарактеризуємо більше докладно основні особливості кризових ситуацій у сучасній економічній системі.

1. Інформаційні потоки як каталізатор та першоджерело виникнення кризових ситуацій.

На відміну від попередніх періодів, в умовах сучасних інноваційних перетворень, обумовлених переходом до нового типу технологій – цифрових, як основний каталізатор процесів виникнення та розвитку кризових ситуацій виступає інформація. Саме інформаційні потоки фактично визначають

сучасний розвиток економічної системи, знаходяться в прямопропорційному зв'язку з динамічною коливань величини економічного зростання, і навіть активно впливають на рівень макроекономічної нестабільності. При цьому важливо відзначити, що в даний час у контексті структуризації підходів до оцінки інформаційних потоків їх необхідно чітко розмежовувати з точки зору рівня достовірності та можливості верифікації [4].

З одного боку, існує достовірна інформація та дані, що підтверджуються офіційними джерелами і можуть бути засновані або на фактологічному підтвердженому досвіді, або припускати якісну статистичну обробку масивів інформації на основі кількісних методик оцінки. Цей вид інформації може бути використаний як у поточній діяльності економічних суб'єктів, так і служити об'єктом для подальшого стратегічного прогнозування та розвитку конкретного суб'єкта ринкових відносин на рівні окремого ринку, галузі чи регіональної економічної системи [5].

Не викликає дискусій той факт, що така інформація існувала і в попередні періоди, проте, на відміну від економічних циклів минулого, в інноваційній економіці створюється можливість збору та обробки подібного роду масивів інформації з точки зору регулярності статистичних потоків та, відповідно, більш достовірних оцінок для

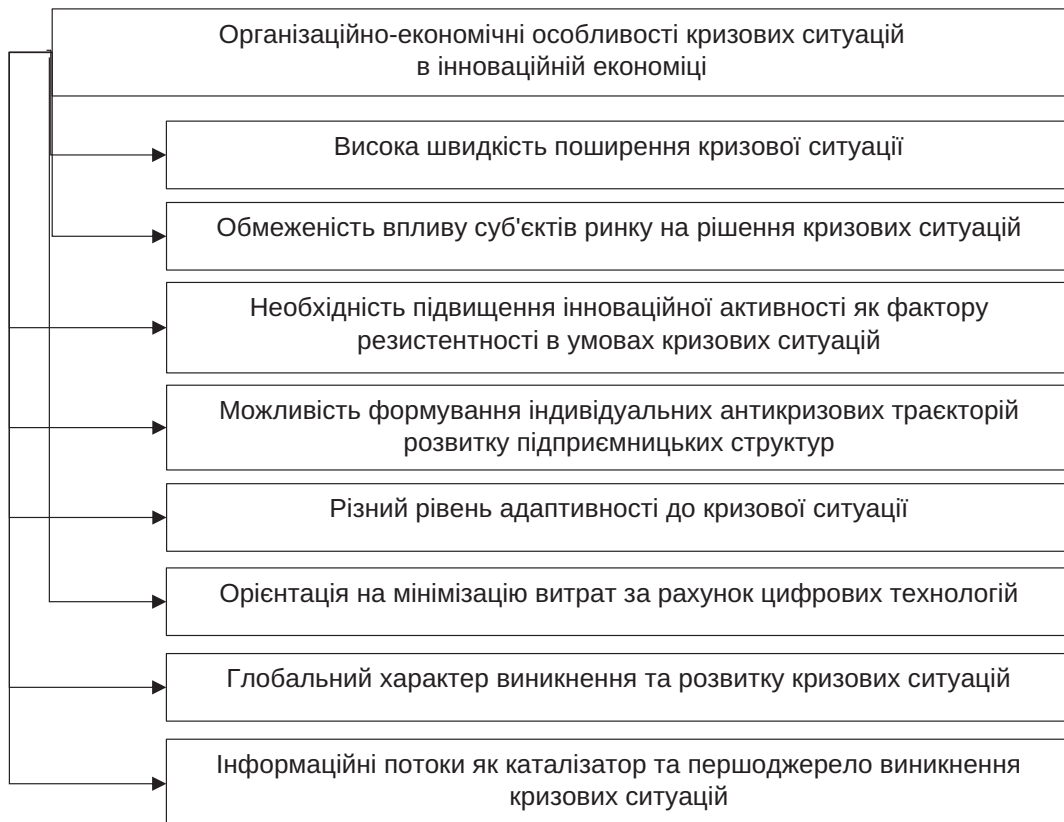


Рис. 1. Організаційно-економічні особливості кризових ситуацій в інноваційній економіці

Джерело: складено автором

прийняття тих чи інших управлінських рішень на основі сучасних інновацій, насамперед технології великих даних та блокчейну. Однак, впровадження подібних технологій, насамперед в умовах малого та середнього бізнесу, неможливе без активного втручання та підтримки з боку держави, в том числі за допомогою реалізації ефективних програм державно-приватного партнерства в області збору, обробки та використання інформаційних потоків [8].

З іншого боку, в умовах інноваційної економіки кризові ситуації можуть бути спровоковані хибною інформацією, яка має величезний вплив на соціально-економічні процеси сучасності.

Фактично можна говорити, що інформаційні потоки в даному випадку не тільки є катализатором кризи, як це зазначалося і раніше, а й провокують її появу. У зв'язку з цим однією з важливих конкурентних переваг підприємницьких структур у сучасній економіці має стати можливість забезпечення реальною інформацією про стан як внутрішнього середовища (в рамках інформаційної системи всередині підприємницької структури), так і зовнішнього оточення (оцінка зовнішньої середовища з точки зору рівня відповідності інформаційних потоків реальному стану справ). Тільки наявність такого роду інформації дозволить підприємницькому сектору будь-якої організаційно-правової форми та масштабу діяльності здійснювати грамотну стратегію поведінки на ринку як в умовах безпосередньо кризової ситуації, так і з точки зору адаптації до можливих кризових ситуацій, що особливо актуально нині [3].

2. Глобальний характер виникнення та розвитку кризових ситуацій в інноваційній економіці.

Ще однією системоутворюючою особливістю кризових явищ в інноваційній економіці слід визнати глобальний характер економічної кризи, зумовлений як глобалізаційним характером світової економіки та високим ступенем міжнародної та міжрегіональної економічної взаємодії з точки зору оптимізації використання ресурсної бази, насамперед трудових ресурсів та непоновлюваних корисних копалин, у рамках активного розвитку наднаціональних підприємницьких структур (транснаціональних компаній, міжнародних промислово-фінансових холдингів, коопераційних об'єднань у сфері створення високих технологій у різних галузях економічної діяльності, міжнародних торговельних мереж, міжнародних готельних ланцюгів), а також підвищенням ролі експортних операцій у забезпеченні позитивного сальдо платіжного балансу будь-якої країни світу. Отже, здійснення зовнішньоекономічної діяльності у сучасних умовах підвищує ймовірність виникнення кризових явищ за умов конкретних підприємницьких структур [5].

3. Висока швидкість поширення кризової ситуації.

Глобальний характер кризових ситуацій економічного характеру, і навіть можливість підвищення швидкості поширення інформації у вигляді використання можливостей сучасних цифрових сервісів призвело до збільшення швидкості поширення самих кризових явищ у світі. Необхідно відзначити, що в умовах попередніх економічних циклів, наприклад, в умовах знаменитих рецесій XX століття, початок та розвиток кризової ситуації було зміщено у середньостроковий період, що, з однієї сторони, знижувало рівень руйнівного впливу кризових явищ на ступінь ділової активності на ринку та стан ринкової кон'юнктури, а, з іншого боку, дозволяло вжити певних превентивних заходів як з боку координації дій органів державної влади різного рівня, так і з боку підприємницького сектору [3]. Таким чином, в умовах економічної системи минулого століття основним напрямом, з точки зору теорії антикризового управління, слід визнати адаптацію до умов функціонування ринку, що поступово змінюються, що відбувається під впливом кризових ситуацій середньострокового характеру.

В даний час в умовах сучасної інноваційної економіки розвиток кризової ситуації відбувається в короткостроковому періоді, що вимагає значних змін в проведенні антикризової політики управління не тільки на рівні адміністративно-правових можливостей держави як ключового регулятора кризових явищ економічного характеру, так і з точки зору проектування стратегії розвитку підприємницьких структур. Ця обставина обумовлена тим, що в теперешній час спостерігається прямо пропорційна залежність між швидкістю поширення інформації (як достовірної за допомогою використання офіційних каналів розподілу інформаційних потоків, так і фейкової за рахунок можливостей сучасних каналів комунікації і, скоріше всього, соціальних мереж) і швидкістю розвитку кризової ситуації, що надає значний вплив не тільки на стан ринкової кон'юнктури, але і на поведінку всіх учасників ринку. В умовах короткострокового характеру розвитку кризової ситуації слід говорити про необхідність посилення питань діагностики кризових явищ, підвищення ролі стратегічного прогнозування на основі використання потенціалу сучасних цифрових технологій і моделювання соціально-економічних процесів на різних рівнях управління, скоріше всього, з точки зору формування корпоративних стратегій антикризового розвитку кожної конкретної підприємницької структури, а також розширення практики використання методу сценаріїв як основного інструменту підвищення рівня адаптивності до сучасних економічних криз різної природи і характеру походження.

4. Необхідність підвищення інноваційної активності як фактору резистентності в умовах кризових ситуацій.

Одним із варіантів підвищення рівня адаптивності до сучасних економічних криз для всіх учасників ринкових відносин слід визнати необхідність рівня інноваційної активності, аналізованого в контексті підприємницьких структур, як основного об'єкта дослідження у цьому науковому дослідженні, як рівня розробки, впровадження та розповсюдження інноваційних технологій цифрової економіки в процесі здійснення виробничо-фінансової і організаційно-управлінської діяльності незалежно від низки факторів та відмінностей (організаційно-правової форми, масштабу діяльності, галузевої та регіональної специфіки, особливостей організації технологічного процесу тощо).

Чим вищий рівень інноваційної активності підприємницьких структур, тим вищий рівень резистентності до умов кризових ситуацій, що змінюються. Даний факт, на нашу думку, обумовлений можливістю перерозподілу наявних ресурсів за допомогою оптимізації витрат як на їх придбання, так і на подальше застосування у виробничо-господарському циклі за рахунок переваг сучасних цифрових технологій, що становлять важливий доробок будь-якої підприємницької структури в рамках фонду нематеріальних активів, що є в розпорядженні об'єктів інтелектуальної власності.

Аналогічні висновки можна зробити і щодо держави як ключового суб'єкта ринкових відносин, до функцій якого в умовах інноваційної економіки, окрім іншого, входить стимулювання розвитку інноваційного потенціалу національної економіки за рахунок визначення оптимального співвідношення між виключно ринковими регуляторами (наприклад, зміна податкових ставок для підприємницького сектору) залежно від рівня досягнутої інноваційної активності і адміністративними заходами впливу (наприклад, штучне обмеження допуску до виконання державних контрактів за наявності низького рівня інноваційної активності).

Також важливо відзначити, що віднесення підприємницького суб'єкта до інноваційного в даний час, з точки зору загальноприйнятої міжнародної практики, здійснюється на підставі так званих «Рекомендацій зі збору та аналізу даних з інновацій (Керівництво Осло)» [3]. У четвертій редакції даного міжнародного нормативно-правового акту виділяються наступні значущі критерії для віднесення організації до інноваційних:

- наявність витрат у загальній структурі витрат організації, пов'язаних з виконанням одного або декількох видів інноваційної діяльності;
- виконання власних наукових досліджень і розробок;
- відвантаження інноваційної продукції (товарів, робіт, послуг) власного виробництва;
- створення організації в звітному році.

5. Різний рівень адаптивності до кризових ситуацій.

Ще однією важливою особливістю організаційно-економічного характеру сучасних кризових ситуацій в інноваційній економіці слід визнати різний рівень адаптивності і стійкості суб'єктів ринкових відносин до зовнішнього середовища, що змінюється. В умовах класичних уявлень теорії економічних криз рівень впливу та наслідки посткризових явищ слід визнати однаковими для обраної групи суб'єктів ринкових відносин. Як основні критерії поділу, стосовно підприємницького сектору, у межах цієї гіпотези можна назвати:

- підприємницькі структури однієї галузевої спрямованості (виходячи з припущення про однаковий вплив кризи на саму галузь, а не на конкретне підприємство галузі);
- підприємницькі структури, розташовані в межах однієї території або регіону (виходячи з припущення про однакову течію кризової ситуації в умовах конкретної локації);
- підприємницькі структури, орієнтовані на однакову або схожу фокус-групу споживачів (виходячи з припущення про однакову поведінку споживачів в умовах кризової ситуації);
- підприємницькі структури, схожі з погляду масштабів здійснюваної діяльності на ринку (виходячи з припущення про однаковий перебіг кризової ситуації в умовах подібних масштабів діяльності та обсягів виробництва).

У сучасних умовах інноваційної економіки слід визнати спірність даних тверджень, оскільки кожна підприємницька структура має можливість використовувати різний інструментарій антикризового управління і, відповідно, формувати власний пакет антикризових заходів, спрямований на підвищення рівня соціально-економічної стійкості до кризових ситуацій різного характеру.

6. Можливість формування індивідуальних антикризових траєкторій розвитку підприємницьких структур.

Як наслідок попереднього пункту, у сучасних підприємницьких структурах, як, втім, і у держави та домашніх господарств, з'являється можливість формувати та розвивати, з погляду стратегічної перспективи необхідності збереження та розширення зайнятих позицій на ринку, індивідуальні антикризові траєкторії за рахунок впровадження цифрових технологій, що дозволяють значно оптимізувати різні бізнес-процеси (маркетингову діяльність, виробничо-технологічний процес, управлінські процедури, стратегічний розвиток) з погляду перерозподілу ресурсної бази і пошуку нових інноваційних управлінських рішень, спрямованих на підвищення рівня стійкості підприємницьких структур за умов зміни ринкової кон'юнктури. Чим раніше бізнес-структури почнуть формування такого роду архітектури індивідуальних антикризових заходів, тим більша ймовірність високого рівня

адаптації до кризової ситуації та підвищення конкурентоспроможності продукції, що випускається, або послуг, що надаються, порівняно з конкурентами на регіональному або галузевому рівні.

7. Орієнтація на мінімізацію витрат за рахунок цифрових технологій як інструмент зниження негативного економічного впливу наслідків розвитку кризових ситуацій.

В умовах інноваційної економіки необхідно відзначити продовження загальної тенденції до зниження можливих витрат підприємницького сектору на основі широкого використання та впровадження різних цифрових технологій і управлінських інновацій як ефективного та доступного інструменту антикризової політики у нових економічних реаліях. Прийняття необхідності зниження витрат за допомогою цифрових технологій приходить на зміну іншим важливим методам антикризового менеджменту, що були широко використані в економічних умовах минулого століття, але слабо застосовні в інноваційній економіці. Серед таких можна відзначити:

- підвищення цін на продукцію та послуги як спосіб покриття додаткових витрат, що виникають на тлі розвитку економічної кризи (у наш час даний метод наводить до зниження сукупного попиту та пошуку нових ринків або ділових партнерів для здійснення операцій з купівлі-продажу тих чи інших економічних благ чи засобів виробництва);

- зниження обсягів продажів як реакція на кризові явища (призводить до погіршення стану ринкової кон'юнктури та уповільнення темпів вирішення кризових ситуацій);

- зниження якості продукції, що виробляється, також як один з малоефективних способів покриття додаткових витрат, що виникають на тлі розвитку економічної кризи (зниження якості призводить до погіршення репутації виробника в середньостроковому і довгостроковому періоді, що знову наводить до зниження сукупного попиту і пошуку нових можливостей для проведення угод);

- зниження витрат за рахунок скорочення рівня оплати праці персоналу чи необґрунтованого скорочення кількості працівників при одночасному розподілі поточного функціоналу на інших (подібні ініціативи, найчастіше, призводять до негативних наслідків для самого підприємця – підвищується рівень плинності кадрів, знижується продуктивність праці і ефективність розподілу часу робітника, погіршується якість та інші властивості своєї продукції або послуг, що надаються);

- здійснення схем «втечі капіталу» з однієї країни з гіршою економічною ситуацією в країні з кращими економічними умовами (в умовах процесів глобалізації та міжнародного характеру економічних криз здійснювати цю діяльність стає все складніше, крім того, завдяки цифровим техноло-

гіям, підвищується рівень прозорості економічних операцій, що проводяться);

- використання ресурсної бази, що забезпечує велику ступінь конкурентоспроможності продукції в умовах економічної кризи за рахунок нижчих витрат виробництва, насамперед промислової, але локалізованої в межах іншої держави (аналогічно попередньому пункту – розвиток інноваційної економіки поступово, хоч і повільно, знижує рівень диференціації між різними регіонами світу за умов кризових ситуацій останніх десятиліть).

8. Обмеженість впливу суб'єктів ринку на вирішення кризових ситуацій.

Незважаючи на значні переваги, які дає інноваційна економіка всім суб'єктам економічних відносин, необхідно окремо наголосити на тому факті, що вплив кожного суб'єкта на перебіг течії та наслідки кризових явищ в економічній системі значно мінімізується. Насамперед, це твердження відноситься до держави як основного регулятора кризової ситуації, виходячи з класичних уявлень теорії економічних криз, які в даний час не здатні лише за допомогою методів та інструментів адміністративного чи економічного впливу вирішити кризову ситуацію.

Висновки з проведеного дослідження.

В умовах інноваційної економіки зниження кризових явищ можливе лише за допомогою тісної взаємодії між усіма учасниками ринку на основі використання цифрових технологій та підвищення рівня персональної соціальної відповідальності за прийняття тих чи інших управлінських рішень. В іншому випадку, можна спостерігати лише подальше погіршення економічної кризи, здатної перейти за рамки виключно зниження рівня ділової активності та зростання показників макроекономічної нестабільності та набуті рис соціально-економічної катастрофи, що призводить до руйнування суспільних засад та втрати національного суверенітету. Впровадження ж інноваційних технологій, незважаючи на значні капіталовкладення, дозволяє оптимізувати витрати на провадження економічної діяльності в умовах економічної кризи та домогтися збереження ключових характеристик, найбільш важливих для ведення підприємницької діяльності в умовах інноваційної економіки – підтримання необхідного рівня конкурентоспроможності підприємницької структури, збереження людського та інтелектуального потенціалу, відносно високий рівень інвестиційної привабливості, незважаючи на стан економічної кризи, а також підтримка іміджу та ділової репутації організації, що створює важливі заділи та перспективи для зростання у стратегічній перспективі.

Підсумовуючи сказане вище, необхідно відзначити зростання значущості кризових ситуацій інноваційної економіки в контексті необхідності підвищення рівня стратегічного управління підприємницькими структурами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Амоша О.І., Драчук Ю. З., Кабанов А. І. До проблем інституціонального забезпечення інноваційного розвитку вугільної галузі. Економіка промисловості. 2015. № 2. С. 76–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2015_2_7
2. Балан, О.С. Прийняття інвестиційних рішень в інвестиційному менеджменті [Текст] : монографія / О. С. Балан, С. В. Філіппова. Донецьк : Вид-во «Ноу-лідж», 2013. 371 с.
3. Геєць, В. Ліберально-демократичні засади: курс на модернізацію України. *Економіка України*. 2010. № 3. С. 4–20.
4. Довгань Л.Є., Герасимчук В.Г., Малик І.П. Інституціональне середовище українських моделей корпоративного управління. *Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна*. 2006. Вип. 103-2. С. 214–221.
5. Ключ, Ю.І. Корпоративна система управління інноваціями: формування та розвиток. Лисичанськ, 2015. 356 с.
6. Крикавський Є.В., Люльчак З.С. Економіка і фінанси підприємств: навч. посіб. Нац. ун-т "Львів. політехніка". Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2013. 694 с.
7. Andrews, K. R. The Concept of Corporate Strategy [Text] / Andrews. Dow Jones-Irwin, 1971. 245 p.
8. William J. Baumol, David F. Bradford. Optimal Departures from Marginal Cost Pricing. *American Economic Review*. 1970. № 3. P. 265–283.
9. Chaffee, E. Three Models of Strategy. *E. Chaffee. Academy of Management Review*. 1985. Vol. 10. № 1. P. 89–98.
10. Chandler, A.D., Jr. Strategy and Structure: Chapters in the History of American Enterprise [Text] / A.D. Chandler (Jr). Beard Books, 2003. 463 p.

REFERENCES:

1. Amosha O.I. (2015) Do problem instytutsionalnoho zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku vuhilnoi haluzi [To the problems of institutional support of innovative development of the coal industry]. *Ekonomika promyslovosti*, no. 2, pp. 76–87.
2. Balan O.S. (2013) Pryiniattia investytsiinykh rishen v investytsiinomu menedzhmenti [Acceptance of investment decisions in investment management]. Donetsk: Knowledge Publishing House. (in Ukrainian)
3. Geets V. (2010) Liberalno-demokratychni zasady: kurs na modernizatsiiu Ukrainy [Liberal-democratic principles: a course for modernization of Ukraine]. *Economy of Ukraine*, no. 3, pp. 4–20.
4. Dovhan L.E. (2006) Instytutsionalne seredovyshche ukrainskykh modelei korporatyvnoho upravlinnia [Institutional environment of Ukrainian models of corporate governance] *Scientific works of DonNTU. Series: economic*, vol. 103-2, pp. 214–221.
5. Klius Y. (2015) Korporativna sistema upravlinnya innovaciyami: formuvannya ta rozvitok [Corporate management system innovations: the formulation of this development]. Lisichansk: Kit-L. (in Ukrainian)
6. Krykavsky E.V. (2013) Ekonomika i finansy pidpriemstv [Economy and finance of enterprises]. Lviv: Lviv Publishing House. Polytechnic. (in Ukrainian)
7. Andrews K.R. (1971) The Concept of Corporate Strategy. Dow Jones-Irwin (in English)
8. Baumol W. J. (1970) Optimal Departures from Marginal Cost Pricing *American Economic Review*, no. 3, pp. 265–283.
9. Chaffee E. (1985) Three Models of Strategy. *Academy of Management Review*, vol. 10, no. 1, pp. 89–98.
10. Chandler A. D. (2003) Strategy and Structure: Chapters in the History of American Enterprise. Beard Books.